

KNUD AAGAARD:

Beskrivelse over Thy 1802

I uddrag og med noter ved *Torsten Balle*

(Fortsat fra årbog 1963)

Fiskeri.

DET INDSEES LETTELIGEN, at Thy maa være e ualmindeligt fiskerigt Land. Vesterhavet paa det ene Side, Liimfjorden paa den anden og mange ferske Søer i Landet maa naturligviis kunde afgive en lige saa stor Forskiellighed, som betydelig Mængde af Fiske. Mangfoldige af de Fiskearter, som det salte, ferske og brakke Vand frembringer, ere her samlede. Saa at, dersom her skulle kunne klages over Mangel paa Fisk, maa det være, fordi de ikke fanges.

Ved Havet mangler det ikke paa Fiskere. Hele Agger Sogn, omtrent 100 Familier, lever allene af Fiskeri. Ved Steenberg, Vorupøre, Klitmøller og paa Hanstholm finde mange deres Næring ved Fiskeri. Men Havets Urolighed ved vestlige Vinde forhindre ofte Havboerne i lang Tid fra at komme paa Havet. Derimod klages med Grund over, at Fiskeriet i Liimfjorden forsømmes. Naar man undtager Østerild og Sennels Sogne, hvor der i de indløbende Vige fanges en Mængde Helt og Aborrer, søge næsten ingen sin Næring ved Fjordfiskeriet. Besynderlig er det, at ingen i eller ved Thisted giver sig af med at fiske i den hosliggende Liimfiord. Dertil kan vel ingen anden Grund angives, end den Frygt enhver haver for Udskrivning til Orlogs for sig og sine Børn, ifald han ejede en Baad.

Dersom ikke Morsingerne fra Flade bragte nogle Fiske til Thisted, skulle denne Bye, omgivet af Overflødhed, lide Mangel. I Mundingen af nogle udi Fjorden løbende Bække fanges i Foraaret en Deel Fiske, idet de gaae op fra Fjorden for at lege. Nogle faa Fiske fange Aggerboerne i Pulsvoddene iblant Aalene.

I øvrigt er *Aalefiskeriet* det vigtigste i Liimfiorden, hvilket dog ikke foretages af nogen af de ved Fjorden boende, men for det meste af Aggerboerne, der midt om Sommeren forfløtte deres Fiskeri fra Havet til Fjorden, hvor de fordele sig langs med Fjordkysten fra Agger op forbi Thisted.

Det meget store Garn, som bruges hertil, kaldes Puls vod. Til hver Pulsvod høre 4 Mand paa 2 Baade. Fiskeriet dermed begyndes om Aftenen og fortsættes hele Natten, da man under idelig Pulsen eller Plumpen i Vandet for at ind jage Aalene i Garnet ofte udsætter og optager det. Undertiden kan en Nattes Fangst med et Garn, hvilken kaldes en Fænte, udbringes til over 10 Rdlr. men undertiden neppe til 1 Rdlr. For at ikke Aalene og Fiskene ganske skal forjages eller udryddes ved dette Fiskeri, er Brugen af Pulsvodde ikkun tilladt i 9 Uger fra St. Hansdag til Bartholomæidag, og desuden maa Hullerne i Garnet ikke være mindre end efter et vist Maal. Efter den Tid skal Garnet under Herredsfogdens Segl giemmes til næste Aar¹). Et saadant Pulsvod kan koste 80 Rdlr., da det maa

være af fiint Garn, spundet af Hør. Til dette varer det neppe længere end eet eller to Aar, hvorefter det sammenstilles til mindre Garn.

For Seng, noget varm Mad og Ulejlighed betales hver Morgen 20 af de største Aal af hver Pulsvod til Verten. Disse ere bekjendte under Navn af Davreaal, og koste nu 40-48 sk. Snesen. Naar man køber den øvrige hele Fænte Aal, smaa og store, betales Snesen med 16-20 sk. Fra dette Aalefiskeri kommer den Mængde røgede og nedlagte Aal, saa kaldte Persaal, som i lukte Vogne føres igiennem hele Jylland. Det er især Bønderne paa Thyholm, som købe Aalene i hele Fænter for 16 sk. Snesen af Aggerboerne, salte og røge dem ganske lidet, og kjøre dermed til Kolding og Hadersleb.

Vist nok er Fordelen af dette Aalefiskeri ikke ubetydelig, men ved den megen Pulsen forjages mange Fisk, og det øvrige Fiskeri forringes derved. Skulle Pulsvodde tillades, burde strængt paasees, at Maskerne eller Hullerne vare større; thi de mange smaa Aal, som fanges, ere til liden Nytte. Liimfiordens Aal ere ikke saa store, som de af de ferske Søer, men af en behageligere Smag. Sønden for Viil-Sund er Fjorden mere mudret paa Bunden, her falde Aalene meest graa, derimod norden for, hvor den er stenig og mere reen, meest gule. Iblant den sædvanlige Art fanges undertiden tvende andre Arter, som kaldes Klepper og Lauer. Klepper ere store med store Hoveder, men magre. Lauer ere og store, men med smaa Hoveder og federe. - Foruden andre bekjendte Maader at anvende Aalene paa, spiser man dem ogsaa spegede, efterat de have været nedsaltede paa samme Maade som Sild, og derpaa ere flaaede.

De øvrige Redskaber, som foruden Pulsvod bruges ved Fiskeriet i Liimfiorden, ere: Vod, Bundgarn, Sættegarn eller Neder, Ruser, Kroge og Aalestangen. I Bundgarn fanges nogle Steder Helt, Aborrer og andre Fisk. Dog er det forbudet at bruge Bundgarn i Vigene ved Hoxerog Østerild, for at ikke de Formuende, som allene kan anskaffe sig disse store Garn, ved at besætte Indløbene, skulle betage de Fattige al Lejlighed til Fangst. Af den Aarsag fiskes her allene med Vod og Neder.

Endskiøndt *Heltfiskeriet* har endog i Mands Minde meget aftaget, saa fanges dog ved Østerild saa stor en Mængde, at hele Omegnen herfra forsynes baade med ferske og røgede Helt. Nogle røgede udføres ogsaa. I Foraaret, men især om Efteraaret, falder denne Fisk meest, dog ikke alle Aar i lige Mængde. En Helt paa 1½-3 Pund koster i Efteraaret paa Stedet 2-3 sk. og ført til Thisted 3-4 sk., men om vinteren 6-8 sk. I adskillige af de ferske Søer her i Landet, findes ogsaa Helt. Besynderligt er det, at denne saa ypperlige, fede og velmagende Fisk ikke forplantes til flere ferske Søer i Danmark. Endskiøndt det maa tilstaaes, at saavel de Helt som næsten alle de øvrige Ferskvands-Fiske, som falde i Liimfiorden, ere langt større og bedre, end de af ferske Søer. Man spiser Heltene deels

¹ Friderich II forbød 1570 ganske al Brug af Pulsvodde i Liim fjorden, vid. [se] Danske Magazin 62 Hefte Pag. 61. Christian II Forordning om Fiskeriet i Liimfiorden af 1515 findes i Subms ny Salm. 1. B. Pag. 86. (Forfatterens anmærkning).

ferske, deels røgede og bagefter ristede, deels saltede og derefter igen udblødte og kogte.

Næst efter Aal og Helt ere *Aborrer* de som i Fjorden falde i størst Mængde. De ere her af en fortrinlig Størrelse og god Smag. En Aborre paa $\frac{1}{2}$ Pund og derover, koster i Thisted 1 sk. Det betydeligste Aborre-Fiskeri er deels ved Østerild, deels ved Gaardhusmølle i Vestervig Sogn i Udløbet af en Aae, som gaar fra Flad-Søe ud i Fjorden. Her falder saa stor en Mængde, at man sælger 5 store Aborrer for 1 sk. De fanges i det de fra Fjorden gaee op i Aaen. Helt- og Aal- Fiskeriet paa samme Sted, er ogsaa betydeligt. De sidste fanges, idet de fra Ørumeller Flad-Søe søge ud i Fjorden. 1 Lpd. Aal koster her 3 Mrk. - Af *Gjedder* falde og en Deel i Fjorden. De fanges meest i Foraaret i Ruser ved Østerild, Sennels og i Mundingen af adskillige Bække, som ved Viil-Sunds Mølle, de sælges for 3-4 sk. Pundet og ere ofte paa 12 Punds Vægt. Man spiser Gjederne enten ferske eller ræsede, d. e. lagte en Nat i Salt, og derpaa hængte et Par Dage i Røg. - Ogsaa *Smelt* fanges i Mængde i Liimfiorden. De kan, formedelst deres ubehagelige Lugt, henregnes til de ringere Fiskearter, dog spises de af mange, især stegte. De bruges meget til Madding paa Krogene. - De øvrige Fiskearter, som meest forekomme i denne Ende af Liimfiorden, ere: *Horker*, *Skaller*, *Ørter* og *Brasen*; men de to sidste Slags kun sielden. Nogle faa Flyndere fanges her og, som ere smaa, men fede. Ligesaa og nogle faa *Hornfisk*. I denne Deel af Liimfiorden, hvor Vandet er langt mindre salt, end længere østlig nedad mod Aalborg, ere Havfisk kun sieldne. Ved Nibe og Løgstør fanges en stor Mængde *Sild*, hvoraf mange Kaage fulde bringes her til Thye, hvor Ollen koster i Foraaret 8-16 sk. og i Efteraaret 28-32 sk. De Sild af Fiorden ere bedre end de af Havet, og jo højere de komme op under Thye og Mors, desto federe og mere velsmagende ere de; men tillige desto sieldnere. Det er kun saare faa, som fanges ved Viilsund og omkring ved Thye. Vaarsildene tørres meest, hvormed Behandlingen er saaledes: man rensar dem, lager dem²) en Nats Tid, hænger dem op under Taget at vindtørres og lægger dem der paa i Tønder, idet man lagviis bestrøer dem med lidet Kalk. Disse er de saa kaldte tørre Jyder. Efteraars- eller Høstsildene nedsaltes til Spegesild. Med begge Slags forsyner Bonden sit Huus rigeligen³). - Nogle Bønder, som ellers ikke afgive sig med Fiskeri, stange om Vinteren paa Isen en Deel Aal. Dog afgive de to nordlige Herreder sig nu ikke saa meget med Aalestangning som for en Snees Aar siden, Sønden for Viilsund, hvor Fjorden er mindre dyb og mere mudret, stanges hyppigere. Af nogle Bønder sættes ogsaa Kroge om Vinteren under Isen, hvormed de fange nogle Helt, hvorved de til Madding bruge Stykker af saltede Aal. Morsingboernes meste Fiskeri skeer med Kroge, hvoraf mange bindes paa en lang Snor.

Endnu flere Fiskarter og i større Mængde, afgiver Nordsøen eller Vesterhavet. Her drives ogsaa Fiskeriet med større Virksomhed, men Havets Urolighed forhindrer saa ofte Fiskerne i lang Tid at komme ud med deres

Baade. Antallet af dem, som tage Deel i Fiskeriet paa Havet, er over 300 Personer. Agger Sogn ejer allene 14 Fiskeribaade, eller saakaldte Havskibe. Til hver af disse høre 8-10 Fiskere, hvoraf de 4 roe, 3 rygte⁴) Krogene og 1 fører Komandoen. Saasnart Baaden kommer i Land, dele Fiskerne Fangsten i lige Lodder imellem sig. Ved de øvrige Fiskerlejer ere Baadene mindre, hvoraf enhver ikkun fører 5 Mand. Af saadanne Fiskeribaade har Steenberg i Nørhaa Sogn 3, Vorupøre i Hundborg Sogn 5, Vangsaee i Vang Sogn 2, Klitmøller i Vester-vandet Sogn 10, og Hanstholmen omtrent 20. Agger og Vorupøre, som ikke afgive sig med Sejlads, drive Fiskeriet med størst Flid.

Di Fiskearter, som fanges paa denne Kyst, ere følgende. Af Torskenslægten fanges her: *Kabliauer*, *Kuller*, *Hugtorsk*, *Langer*, *Hvidlinger* og *Graasejer*. *Kabliauerne*, som her kaldes *Torsk*, eller store *Torsk*, tilligemed *Kullerne*, udgjør af alle Slags det vigtigste Fiskeri. En saakaldet stor *Torsk*, som vejer 10-28 Pund, koster fersk paa Stranden 10-12 sk. En *Kuller*, som vejer 4-5 Pund, koster sædvanligen 2-3 sk. Uagtet den temmelig betydelige Mængde af disse 2de Fiskearter her fanges, saa kan Fiskerne, for det meste, dog letteligen sælge dem ferske paa Stranden, især om Efteraaret. Thi naar Bonden seer, at Vejret er saa got, at der kan fiskes, kjører han gjerne 2-3 Mile til Stranden, for at hente et Læs Fisk; saa at der ofte findes flere Kjøbere, end der kand forsynes. Bonden nedsalter dem da selv i Træer⁵) i Efteraaret, og har deraf stor Forraad for hele Vinteren.

Fanges flere Fisk, end der kan sælges paa Stedet, kjører man dem, især fra de nærmeste Havkyster, til Thisted, hvor en stor *Torsk* betaales med 10-16 sk. Nogle *Torsk* blive og nedsaltede af Fiskerne, dog mere til eget Brug, end til Salg, da Bekostningen derved ville være dem for overlegen. Derimod bliver den største Deel af de *Torsk* og *Kuller*, som fanges i Foraaret, tørret, og det af Fiskerne selv. Naar Fiskene ere opskaarne og rensede, og Hovedet afskaaret, ophænges de usaltede i saa kaldte Hjeller eller Galger, som ere opreiste ved Husene. Mange Læs tørrede Fisk føres om Sommeren af Havboerne til Markederne i de nærmeste Kjøbsteder, hvoraf et Lpd. [Lispund] *Kabliau* koster i Thisted 1 Rdl. og 20 *Kuller* 2 Mrk.

For nogen Tid siden vare *Kullerne* i en halv Snes Aar bortvegne herfra Stranden, nu ere de igjen komne tilbage, og befandtes ved Tilbagekomsten større end tilforn.

De fleste af disse Fiske fanges paa Kroge. Til Madding paa Krogene for *Kabliauerne* bruges meest *Sild* eller *Makrel*; og for *Kullerne* smaa *Sild* og *Snegel*⁶), desuden opkjøbes ogsaa hertil *Svine-* og *Fæe-Lever*⁷) i hele Landet.

Den mindre *Torskart*, som her kaldes *Hugtorsk*, er fuldkommen liig den bornholmske, som bringes til Kjøbenhavn; men falder ikke her i Mængde. - *Langer* fanges undertiden, som ere meget lange; men smallere end *Kabliauer*. - *Hvidlinger*, som her kaldes *Seer*, falde ikke i Mængde, de bruges meest til Madding. - Af *Graasejer*, som her kaldes *Blaasejer*, fanges undertiden nogle faa.

² lægge dem i salt lage.

³ Endskiøndt Sildefiskerier i denne Ende af Liimfiorden er af minst Betydenhed, fortiener dog i flere Henseender at anføres Hr. J. L. Lybeckers Afhandling om Sildefiskerierne i Liimfiorden, Kbhn. 1792. Ligesaa tjener til fuldstændigere Oplysning om Liimfiordens Fiskeri Hr. A. F. Just's Naturhistorie om Dyrene, Viborg 1802. (Forf. ann.)

⁴ røgter.

⁵ trækar eller tønder.

⁶ se note 11.

⁷ kreaturlever.

Af *Flyndere* fanges en Deel, hvoraf nogle sælges tørrede; dog er det neppe i den Mængde, at Landet kan forsynes dermed. De Flynderarter som fanges her, ere: Helleflynder, hvoraf de største kan veje 4-5 Lspd. og derover, Pigvarer, Rødspetter, Sletvarer og Sandflyndere, som ved Klitmøller hede Isakker og er den mindste Art, af en Haands Størrelse, hvide paa den underste og mørkgraa paa den øverste Side. Endnu en anden Art af lige Størrelse, men smallere og tykkere end Sandflyndere, kaldes her Madsjensener. Af Helleflynderen holdes Hovedet for det bedste Stykke, hvorpaa nogle tillave en velsmagende Suppe.

Rokker, som her kaldes Skader, fanges i temmelig Mængde, hvoraf de store ere i lige Priis med Kabliauerne. De sælges baade ferske og tørrede. Bonden har dem om Vinteren i lang Tid hængende ferske i fri Luft, og skjærer Stykker deraf, ligesom forbruges, da denne Fisk længere end andre kan uden Salt holde sig ufordærvet. Her fanges to Arter af Rokker, som kaldes: Storskader eller Sletskaeder og Pigskader, hvoraf de sidste ere smaa og have mange Torne paa Ryggen ud til Halen. Storskaden har 3 Rader Torne paa Halen.

*Haaen*⁸) er en mindre Art af Hajens Slægt. Den er 5 Qvarteer lang, har een Torn paa Ryggen ud imod Halen og een opad mod Hovedet. Deraf fanges en temmelig Deel, som ogsaa tørres; men bliver agtet ringere end Torsk. Den er uden Skjæl, har rue eller skarpe Finner, som bruges af Drejerne til Polering istedenfor Skavgræs.

Knude kaldes en Fisk, 1½ Qvarteer lang, som udmærker sig ved den knurrende Lyd, som den lader høre. Den har et fast Kiød og en ru Hud, som maa aftrækkes, førend den kan spises. Paa hver Side har den en Rad Knuder og Pigge, ligesom og ved Munden og øjnene sidde hvasse Pigge. Det er den Fisk, som er bekjendt under Navn af Knurhane, (*Cottus Cataphractus*). Haaer og Knuder blive meest fortærede af Fiskerne selv.

Saa vel store *Sild* som smaa *Sild* eller *Brislinger* falde her paa Kysten, men langt fra ikke i den Mængde som i den østlige Deel af Liimfiorden. Hvorfor og Havboerne undertiden maa kiøbe *Sild* fra Fjorden til Madding; dog kan de undertiden sælge nogle nedsaltede *Sild*. I de sidste Par Aar har *Sildene* saavel som *Makrelene* saa godt som været borte fra denne Strand. Af *Silde-Gjeller* samt af *Leveren* af *Rokker* og *Haaer* brænde Aggerboerne Tran.

Søe-Ulven, her kaldet *Havulv*⁹), bider undertiden paa Krogene. Den er en Fisk uden Skjæl, 1½ Alen lang, flad med rundt Hoved og store hvasse Tænder. Rygfinnen gaaer fra Hovedet til Halen og Bugfinnen fra Navlen til Halen. Fiskerne spiser den gierne, men drage den i Baaden med Frygt for dens farlige Bid.

*Blister*¹⁰) kaldes en Fisk, som skal være ligesaa lang, men smallere end en Kabliau, med et langt og smalt Hoved omtrent som Gjeddens, og et velsmagende Kjød. Uden at have seet den kan jeg ikke bestemme dens Slægt. Den kommer undertiden, men ikke hvert Aar, her til Kysten i stor Mængde, og trækker derpaa ganske bort igjen. Den fanges især fra St. Olufs Dag til Bartholomæidag paa et Steen-Rif, som ligger imellem Hanstholmen og Klitmøller

2 Mile fra Land, paa 20 Favne Vand. Nordvest Vind i Foraaret bringer denne Fisk hertil.

Den foran ommeldte *Snegel*¹¹) som bruges til Madding, skal ligne en liden Aal og være i Quarter lang af en liden Fingers Tykkelse, grøn, glat uden Skjæl, som fanges Morgen og Aften, naar den kommer op af Dyndet.

Hummer fanges i Garn som Ruser, der kaldes *Tejner*, undertiden bide de og paa Krogene. - *Krabber* bide ofte paa Krogene; men de kastes i Havet igjen, da Fiskerne ikke spise dem.

Nogle taler ved om et langt større Antal af Fiskarter, som skulle findes her. Ej heller er der Tvivl om, at man jo maatte finde flere Arter, især ifald der fiskedes mere med Garn, og længere ude fra Stranden. Men de opregnede Arter ere allene de, hvis Fangst kommer i nogen Betragtning for Fiskerne.

Foraaret og Efteraaret ere de ordentlige Fisketider, nemlig om Foraaret i Marts eller April, eftersom Vejrliget falder, og om Efteraaret i September eller Octbr. og varer indtil Vinteren forbyder det, undertiden endogsaa efter Juul. Det ubetydelige Fiskeri af *Knuder*, *Haaer* og *Makrel* midt om Sommeren, er kun til Fiskernes eget Behov.

Baadene, som bruges til Fiskeriet paa Havet, ere temmelig store, og føre 5-10 Mand. Aggerboernes, som ere de største, ere fladbundede og uden Sejl. De øvrige Baade ere mindre, kiølbygte og efter norsk Bygning med Mast og Sejl. En saadan Baad af sidste Slags, 8½ Alen lang, 3 Alen bred og 7 Bord høj, kan med Aarer og Sejl koste 50 Rdlr.

De Fiskeredskaber som høre til hver Baad ere følgende:

A. 12 Sæt store eller Torskekroge i to Lænker eller Stæl; hver Sæt har 60 Kroge som sidde 2 Favne fra hinanden; til hver Sæt en Dober eller Vare med 40 Favne Linie og en 4-5 Lpd. tung Steen. Til hver Sæt bruges en saakaldet Boe af 20 Favne lang Nigarns Linie til at lette Stenen med; Boen er heftet til Kroglinien med den ene Ende og til Stenen med den anden. Det hele Antal af disse Kroge med Tilbehør kan koste en Baads Interes senter 60 Rdl. Paa disse store Kroge fanges *Kabliauer*, *Langer*, *Rokker*, *Helleflynder* og *Pigvarer*.

B. Til hver Baad bruges ad Gangen 2000 smaa eller Kullerkroge, til hver 400 er en Dober med 20 Favne Sexgarns Linie og en Steen paa 4 Punds Vægt. Dette Slags Kroge tages med i Land og bedes d.v.s. makes hjemme; men de store blive staaende i Havet fra Marts Maaned til St. Hans Dag, og fra Mikkelsdag til Juletider; den øvrige Tid bruges de ikke. De smaa Kroge med alt Tilbehør kan koste hver Baad 15 Rdl. Paa disse Kroge fanges *Kuller*, *Knuder*, *Haaer*, *Sletvarer* og *Rødspetter*.

C. En Dybvod til at drage *Kuller* og *Makrel* med, den er 40 Favne paa hver Arm, 9 Alen i det dybeste og 3 Alen i det grundeste. Den kand med 200 Favne Nigarns Linie, til at drage den i Land med, koste 50 Rixdaler.

D. En Sandvod med 20 Favne paa hver Arm, 6 Alen i det dybeste, og 1½ Alen i det grundeste, bruges til at drage smaa *Sild* og *Snegel* og koster med 200 Favne Reeb 25-30 Rixdaler.

E. 10 Stykker *Sildegarn* eller *Drivgarn*, 9 Alen dyb og 24 Favne lang, hvormed fiskes store *Sild*. Dette Garn bruges kun om Efteraaret ved Nattetider. Det drives af

⁸ pighaj.

⁹ havkat.

¹⁰ vistnuk *lubbe*, her og i Norge kaldet *lyre*.

¹¹ Sandaal, Tobise. (Forf. anm.)

Strømmen imellem Baaden og een Mand, som gaar paa Stranden. Hvert Stykke koster 8 Rixdaler.

F. 5 Snører med 16 Favne Linie og et Blylod paa 3 Pund, med en Krog paa hver Snøre. Hermed fanges Hugtorsk paa Steenriffene. Saadanne Steenrif findes norden for Hanstholmen, ved Klitmøller, Vorupøre og flere Steder.

G. 5 Dorrer til at fange Makrel med under Sejl. En Dorre er liig en Snøre; men det har et tungere Lod, 2 Kroge og 20 Favne Linie. De 5 Snører kan koste 3 Rdlr. og Dorrerne 5 Rdlr.

H. Til nogle Baade bruges og Flynder-Neder, 10 Stykker, 6 Alen dybe, med 16 Favne i Længden. Hermed fanges Rødspetter tidlig i Foraaret. Hvert Stykke Ned koster 2 Rdlr.

Dersom her ved Havkysten gaves nogen Havn, hvor endog kun smaa Skibe kunde løbe ind, da kunde dette Fiskeri blive af langt større Betydenhed. Thi dersom Fiskerne kunde bruge større Fartøjer, kunde de gaae længere ude i Havet og være paa Søen i uroligere Ve jr; men med saadanne Baade komme de sielden længere end 2 Mile fra Land, maa altsaa fiske nær ved Revlerne, hvor Bølgerne bryde stærkest, og altsaa kan ingen Fiskning have Sted, uden i stille Vejr eller med østlig Vind, og større kan Fiskerbaadene ikke være, end at de beqvemt kan slæbes paa og af Strandbredden.

Nyttigt vilde det være, om der isteden for de nu brugelige Hjeller eller Stænger, hvorpaa Fiskene tørres, havdes Tørrehuse. Thi undertiden kan Fiskerne komme i Forlegenhed med en rrig Fangst, naar de i Foraaret i Regnvejr ikke kan faa Fiskene tørrede, og i Efteraaret ikke kan overkomme Salt og Træer til deres Nedlægning. Ogsaa maatte de fattige Fiskere paa nogen Maade understøttes, især maatte de i Efteraaret strax kunne finde Kjøbere til de nedsaltede Vahre. Fiskerne bruger nu den Maade, at naar de i Efteraaret faae flere Fiske, end de enten kan sælge ferske eller overkomme at nedsalte, da lage¹²) de dem i kort Tid, tørre dem noget i Luften og dernæst fuldtørre dem i Skorstenen ved Røgen i 14 Dage. Hvilken Tørringsmaade, med en stor Mængde, ville være alt for besværlig.

Udførselen af denne Artikel herfra, bestaar foruden nogle Læs tørrede Fisk, som bringes til Markederne i de nærmeste Kjøbstæder, allene deri, at Aggerboerne paa Kaage føre i Foraaret nogle tørrede og i Efteraaret nogle nedsaltede Torsk o.s.v. til Aalborg. Forresten blive Fiskene, som fanges her, fortærede, i Thye og Morsøe.

I de ferske Søer i Landet gives ogsaa en betydelig Mængde Fiske. Gjedder, Aborrer, Helt, Horker og Skaller samt meget store Aal, ere de almindeligste, f.Ex. i Sjøring-, Nors-, Vestervandet- og Flad Søer. Karudser findes i adskillige Damme og Kjær; Sudder i en Sø ved Førbye og ved Thodbøl. Af Brasen ere nogle faa i Sjøring Søe og flere Steder. Flirer ere ikke sieldne. Karper ere kun paa et Sted, ved Vestervig. Krebs fanges i Aaen, som løber igiennem Hundborg og Nørhaa Sogne. Muslinger findes i Nors Søe. Aalefangsten er især betydelig i Bækkene, som forene de 4 Søer, Sperring- SjøringHassing-¹³) og Flad-Søer og tilsidst i Nærheden af Vestervig løbe ude i Fjorden; paa hvilket Strøg de fanges i adskillige

Aalekister. Stykket af disse Aal vejer sædvanligen 2 Pund, undertiden 5 Pund og derover.

(Om fiskeriet fra Tyholm).

De Redskaber, hvormed her fiskes i Liimfiorden, ere følgende:

1. *Sildevaad* eller Kastevaad, er et stort og kostbart Garn bundet af godt tvundet Hampegarn. Det bestaar af 2 Arme, hvorimellem er ligesom en Pose, eller saakaldet Hov, hvori Fiskene samles. Til hver Arm er fæstet 20-30 Favne Reeb. Et saadant Garn kan koste 60-70 Rdlr., foruden den tilhørende Baad, som koster 16-20 Rdlr. Dette Vaad kan vaere i 2 og noget deraf i 3 Aar. Til at drage dermed udfordres 4 Mand, som hver har sin Deel deri. Det er fornemmeligen Sild, som fiskes dermed, endskiøndt ogsaa alle andre Fiskarter, saasom Helt, Aborrer, Smelt o.s.v. kan fanges deriblant. Dette Fiskerie begyndes saasnaart Fiorden er ryddelig for Iis, og vaerer til Slutningen af Maj. Og da de første Sild ere de bedste, har man ved Sallingsund ogsaa draget med Sildevaad under Isen. Stedet hvor Sildene her mest falde, er i Oddesund, hvorfor der gerne fiskes med 3-4 Vaade paa hver Side, saavel ved Sund-Odde som ved Pinn-Odde. Sildene komme mest hertil igiennem Sallingsund; thi det er ikkun faa, som stryge igiennem Viilsund paa den vestre Side af Mors.

2. *Pulsvaad*, hvormed man egentligen fanger Aal paa en vis Tid om Sommeren. Tilfom var det allene Harboører og Aggerboer, som havde den Forret at fiske med Pulsvaad¹⁴), af dem ligge her ogsaa mange i Friheds Tiden; men nogle af Thyholmboerne benytte sig nu af den ogsaa andre tilstaaede Frihed, efter Forordningen af 22. Juni 1761.

3. *Heltvaad*, hvormed egentligen fanges Helt, skiønt undertiden en Deel Skaller og Aborrer følge med. Dette Vaad er omtrent af samme Skikkelse som Sildevaadet; men har viidere Masker, og er kun en Fierdedel saa stort. Det kan koste 16-20 Rdlr. at udrede, foruden en dertil hørende Baad, som koster 10 Rdlr.

Til dets Brug behøves 3 Mand hvoraf den ene staar paa Landet holdende ved Enden af Lin ien, medens de andre 2 fare ud paa Baaden for at udkaste Garnet.

Tiden, naar det bruges er fra Mortensdag til henimod Foraaret, undtagen naar Vandet er tilfrosset. Stederne, paa hvilke dermed fiskes, ere fornemmeligen udi Vejlen, eller Sinnerup Søe, i Fjorden vesten for Jestrup, og i Fiorden imellem Thyholm og Boddum. De helt som fanges her i Foraaret i Sildevaadene, blive røgede og udførte, da en saadan Helt betales i det Slesvigske med 10-12 sk., her i Thye koster nu en røget Helt 6 sk. De Helt som fanges i Efteraaret i Heltevaad og Bundgarn fortæres i Landet selv, og koste her ferske 2 sk. Stykket.

4. *Sandvaad*. Med dette fiskes alle Slags Graafiske, saasom Aborrer, Skaller, Helt o.s.v. Det er ej heller uligt Sildevaadet i Skikkelse, men ulige mindre. De kan koste 4-6 Rdlr. Til at bruge det behøves kun 2 Mand og det uden Hielp af Baad. Af dette Slags Vaad ere ikkun faa, og Brugen er ubetydelig.

Man vader ud i Vandet med Garnet, og hvor der er meget grundt, drager man det til sig i Vandet uden at

¹² se note 2.

¹³ Ove sø.

¹⁴ se F. Elle Jensen: Slaget i Tissing Vig, Hist. Aarbog for Thisted Amr 1953, s. 36 ff.

trække det paa Land. Det bruges i Forsommeren omkring hele Landet i Liimfiorden.

5. *Smaa Vaade*, hvormed drages alle Slags smaa Fiske i Søer, Damme og Parker. De ere meget smaa og sammenflikkes af gamle ubrugelige Garn.

6. *Ruse*, eller det saakaldte Bundgarn, sættes ned ved Pæle og blive staaende saalænge dette Fiskerie vedvarer. Dette Garn er trint og langt, ej uligt en Sæk, afdeelt i flere Rum, der er udspilet indvendig med store Baand¹⁵). Den ene Ende er lukket og bundet til en Pæl, ved den anden Ende udbreder det sig i tvende Arme, som ere befæstede ved Pæle. Naar den skal rygtes, opløftes allene og aabnes den bageste Ende og Fangsten tages ud.

Foruden flere Steder sættes Bundgarn fornemmeligen i Skibsted Fiord, saavel ved Thyholms - som Ydbyes og Boddums Side. Formedelst sin betydelige Størrelse er dette Garn meget kostbart. Deri fanges adskillige Slags Fiske; men i Besynderlighed Helt.

De saakaldte smaae Ruser ere mestendeels af samme Beskaffenhed, men ulige mindre. En saadan Ruse koster kun 2-3 Rdlr. Disse sættes i Aaer og Bække, saasnart Isen gaaer af Fiorden, da Fiskene søger op i Strømmene.

7. *Nedde* ere et ganske andet Slags Garn. Et Ned erdet mindste og minst bekostelige Garn, som bruges. Det bestaaer allene af en Strimmel Vaadgarn omtrent 12 Alen Garn og 1 Alen bred med Stene i den ene Side og Tel eller Flod¹⁶) i den anden. Naar Fiskene stryge langs med Landet mod Strømmen, og møde dette Garn, ville de med Magt trænge igiennem, hvorved de blive siddende fast ved Hovedet.

8. *Breyle* som andre Steder kaldes Halegarn, er som en udspilet Pose paa en Stang, hvormed optages Fiske af smaa Damme og Parker.

9. Foruden disse opregnede Garn bruges endnu nogle Fiskeredskaber, hvoriblandt høre *Kroge*, som hænge i 1 Alen lange Snorer, der ere bundne til et 160 Alen langt

Reeb med 1 Alens Afstand mellem hver Krog. For at Krogene ikke skal drive bort, bindes en Steen ved Rebet, der tiener som Anker, og for at holde Rebet fra Bunden, bindes en Boye, eller et Stykke Træ, ved hver Ende.

Med disse Kroge fanges Aal. Til Madding bruges Regnorme. Denne Slags Aalefangst gaaer for sig fra Juni til September Maaned. Det er næsten allene Fuurlands Beboere, som komme her for at fiske med Kroge.

10. *Aalestangen*, eller Stangtømmer, hvormed man paa Isen om Vinteren stanger Aal. Her stanges adskillige Steder i Dybet; men fornemmelig 1 Mill østen for Landet, strax uden for Kaas i Salling, hvor mangfoldige fra forskiellige Egne forsamle sig. Naar Taage indfalder, ringes gierne med Sønberg Klokke om Aftenen for at Stangkarlene kand finde Land. En Snees Stangaal koster 16 sk.

11. *Glinse*, er et vel poleret Jern, som i den ene Ende har en trekløftet Krog, og med den anden Ende, er bunden til en Linie. Naar man vil fiske dermed, hvilket kaldes at glinse, gaar man ud paa Isen, hugger et Hul og nedlader Jernet derudi, da man saa ofte man lader det synke, maa i Hast rykke det til sig, thi derved forledes Fiskene til at jage efter det, menende, at det er en liden Fisk, som de vil opsluge, hvorved de faae Krogen i Halsen og blive fangede.

De Fiske, som paa denne Maade lade sig fange, ere Aborrer, Skaller, Helt o.s.v. Glinser bruges allene i Liimfiorden norden for Hvidbjerg og ved Styvel, saavel som i nogle Søer og Damme.

12. At *slaae Gjedder* under Isen, er en egen Fiske maade, som bestaar deri, at man gaar ud paa en Søe eller et Kiær med en Øxe i Haanden naar Isen er tynd og klar; sees da en Giedde at staae øverlig, slaar man paa Isen med Bagleden af Øxen, hvorved Giedden ligesom besvimer og vender Bugen i Vejret. Man maa da i en Hast hugge et Hul for at tage den op.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1965, side 93-109).

¹⁵ ringe som røndebånd.

¹⁶ stykker af kork eller træ, der bindes til garnet foroven for at holde det oppe. Ordet tel el. telle bruges ellers i dialekten om kantreb foroven og forneden på garnet.